

Dr. M. Mustafa Kısakürek

Dr. Mehmet Demir

Nakit Akım Tablosunun Hazırlanmasında Direkt-Endirekt Yöntem Tartışması

Dr. M. Mustafa KISAKÜREK

Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Dr. Mehmet DEMİR

Gazi Üniversitesi, Kırşehir MYO

Özet

Kâr etmiş olmakla birlikte yaşanan iflas olaylarının etkisiyle firma performansının ölçülmesinde kullanılan ve nakit akımları hakkında bilgi sunan nakit akım tablosu önemli finansal tablolar arasında yer almaya başlamıştır. Bu çalışmada nakit akım tablosunun direkt ve endirekt yöntemlere göre hazırlanması ile ilgili yapılan tartışmaların çerçevesi ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca nakit akım tablosu hazırlanırken kullanılan direkt ve endirekt yöntem arasındaki farklar vurgulanmıştır. Bu bağlamda, yöntemlerin güçlü ve zayıf yönleri hakkında yapılan tartışmalara yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Nakit akım tablosu, direkt yöntem, endirekt yöntem.

Abstract (Discussions Regarding the Preparations of Cash Flow Statement Using Direct-Indirect Method)

By the influence of the bankruptcies of the firms reporting earnings, the cash flow statement which is used to measure firm performance and to disclose information about the cash flows of the firm have become one of the important financial statements. In this study we try to (draw) put forth the frame of discussions regarding the preparation of cash flow statement using direct and indirect method. Moreover, the differences between the direct and the indirect method have been pointed. The discussions regarding the advantages and drawbacks of using these methods have been incorporated in the study.

Key Words: Cash flow statement, direct method, indirect method.

1. Nakit Akım Tablosunun Tarihi Gelişimi

Muhasebeciler, 1890'lı yıllardan 1930'lu yıllara kadar tahakkuk esasını kullanmışlardır. Çünkü bu zaman aralığında tahakkuk temelli muhasebe küçük ve orta ölçekli firmalarca geniş ölçüde kullanılmaktaydı (Heath, 1988). Bu süreçte nakit temelli muhasebe, muhasebeciler tarafından muhasebenin gelişmesine engel olarak görülmüştür. Belki de bu yüzyıl boyunca

nakit temelli raporların gizlenmesinin sonucu olarak çalışma sermayesini temel alan "fon-kaynak kullanım tablosu" gelişmiştir (Heath, 1988).

Ekonomideki değişmelere paralel olarak tahakkuk muhasebesi rakamlarını raporlayan gelir tablosunun, finansal pozisyonundaki bütün değişimleri yansıtmayı yansıtmadığı konusu tartışılmaya başlanmıştır (Heath, 1988; Bowen ve diğerleri, 1987). Çünkü gelir tablosu, dönem başı ve dönem sonu

bilânçosunda resmedilen varlık ve yükümlülüklerle ilgili dönem içinde ne olup bittiğinin daha iyi anlaşılması için geliştirilmiş bir finansal tablodur. Diğer bir ifade ile finansal tablolar, (önceleri sadece bilânço sonraları ise bilânço ve gelir tablosu) “temelde” içerdikleri bilgileri daha iyi anlamaya yardımcı olması amacıyla yönelik çözümsel araç olarak kullanıcıların istekleri doğrultusunda geliştirilmiştir. Finansal tablolardaki bu değişim 50 yıl kadar sürmüştür. Bu tablolar bu dönemde yavaş yavaş rapor sunma aracı haline getirilmiştir. Fakat bu değişim süreci boyunca muhasebe verilerinin yayınlanması için hazırlanan tabloların ne ifade ettikleri net bir şekilde ortaya konamamıştır (Heath, 1988).

Firma hakkında, sadece yayınlanan finansal tablolardan bilgi edinenler, sunulan bilgilerin yetersizliğinden dolayı ek bilgiler de içeren yeni finansal tabloların geliştirilmesi yönünde baskı yapmaya başladılar. Firmayla ilgili bilgi eksikliği özellikle finansman ve yatırım konularında kendini göstermekteydi. Örneğin, borçlanma ve borçların ödenmesi, fabrika ve donanım satın alınması gibi finansal olaylar, firmanın finansman pozisyonu üzerinde önemli etkilere sahipti. Ama bunlar mevcut “faaliyetlerin tablosu” olarak da adlandırılan gelir tablosunda ele alınmamaktaydı.

Bu süreç 1971 yılında APB (Accounting Principles of Board - Muhasebe İlkeleri Kurulu) tarafından No:19'un yayınlanmasına kadar sürmüştür. Bu bildiriyle firmaların “Finansal Durumdaki Değişim Tablosu”nu yayınlaması zorunlu hale getirilmiştir. Bildirinin ilk amacı “finansman ve yatırım faaliyetlerinin özetlenmesi” olarak belirtilmiştir. İkinci önemli amacı: finansal pozisyonundaki değişimleri tamamen ortaya çıkarmaktır (Heath, 1988). Finansal durumdaki değişim tablosu bu haliyle özellikle yatırımcılar ve kredi kuruluşları açısından firma hakkında karar almada çok önemli bir yeri olmuştur. Bildiride, firmalar tabloyu hazırlamada nakit veya net işletme sermayesi esasına uymada serbest bırakılmıştır. Firmaların büyük bir çoğunluğu tabloyu net işletme sermayesi

esasına göre hazırlamayı tercih etmişlerdir (Golub ve Huffman,1984).

Her ne kadar finansal durumdaki değişim tablosu, finansmana ve yatırıma geniş açıdan bakabilse de çok basit argümanlara dayandığından muhasebe literatüründe pek fazla kullanım alanı bulamamıştır (Heath, 1988).

Tüm bu gelişmelere paralel olarak 1920'li yıllarda Dun ve Bradstreet'in resmi başkanı Roy Foulke tarafından geliştirilen çalışma sermayesinin, kredi analizinde kredi verenler için hayati bir öneme sahip olduğu fark edilmiştir. Çalışma sermayesinin, firmanın borç ödeme yeteneğini ölçmedeki öneminin görülmesiyle birlikte kredi verenler çalışma sermayesindeki değişimleri araştırma ihtiyacı duymaya başlamışlardır (Heath, 1988). Bu durum firmaların borç ödeyebilme kapasitelerini belirlemede sadece çalışma sermayesinin sunduğu bilgilerin yeterli olmadığını anlaşılmasına kadar sürmüştür.

1970'li yıllarda yaşanan ekonomik buhran ve yüksek enflasyon birçok firmanın arka arkaya iflas etmesine sebep olmuştur. Bu gelişmelerin sonucunda firmalarla ilgilenen herkes tahakkuk temelli bilgilere göre daha faydalı olan nakit temelli bilgilere ihtiyaç duymaya başlamıştır (Chastain ve Cianciolo, 1986).

1987 yılında SFAS (Finansal Tablo Standartları) No: 95 bildirgesini yayınlamıştır. 1988 yılında da firmaların nakit akım tablosunu hazırlayıp sunması zorunlu hale getirilmiştir.

2. Nakit Akım Tablosunun Yapısı

SFAS (Finansal Tablo Standartları) No: 95, nakit akım tablosunu “belirli bir dönemde firmaya nakit girişi ve nakit çıkışını işletme, finansman ve yatırım faaliyetlerinin sonucu olarak sınıflandırarak nakit ve nakit benzeri oluşumlardaki değişimi açıklayan tablo” olarak tanımlamıştır.

SFAS No: 95'in işletmenin faaliyetlerini üç ana sınıfa bölümlendirmesi finans literatürüne dayanmaktadır. Çünkü finans literatürü yatırım ve finans faaliyeti ile ilgili kararların birbirine bağlı olduğuna

dikkati çekmekte (Brealey ve Myres 1988) ve her iki faaliyetin de işletme faaliyetleri ile ilgili olduğunu ortaya koymaktadır (Solomon ve Pringle 1980). Finans literatürü çeşitli sebeplerle yatırım ve finans faaliyeti kararları arasındaki farkın tablolarda belirtilmesinin faydalı olacağını ileri sürmüştür (Brealey ve Myres 1988; Solomon ve Pringle 1980). Ayrıca işletme faaliyeti kararlarından yatırım ve finansman faaliyeti kararlarını birbirinden ayırmıştır (Solomon ve Pringle 1980).

Nakit akım tablosunun üç ana faaliyete göre sınıflandırılmasına konu olan ana faaliyetlerle ilgili alınan kararlar şunlardır (Nurnberg, 1993):

İşletme faaliyeti kararları: Bu kararlar, hangi mal ve hizmet satılarak hangi mal ve hizmet satın alınacak, üretimi gerçekleştirmek için kaç işçi işe alınacak ve bunlar için ne kadar ödeme yapılacak, hangi araçlar kiralanacak gibi sorulara cevap arayan kararları kapsar.

Yatırım faaliyeti kararları: Bu kararlar, "Firma hangi özellikli varlıklara ne kadar yatırım yapmalıdır" sorusuna cevap niteliğindeki kararları kapsar.

Varlık elde edilmesiyle ilgili kararlar aslında yatırım kararlarıdır. Bu karar ister duran varlıklarla (fabrika, donanım gibi) isterse de dönen varlıklarla (stoklar, ticari alacaklar gibi) ilgili olsun temelde aynıdır. Bu tür kararlar sonuç olarak varlık edinimiyle ilgilidir. Böyle olmakla beraber duran varlık edinimleriyle ilgili kararlar genellikle yatırım kararları olarak değerlendirilirken dönen varlık edinimleriyle ilgili kararlar ise genellikle çalışma sermayesi yatırımı kararları olarak değerlendirilir.

Finansman faaliyeti kararları: Bu kararlar ise firmanın sermaye yapısı ve hacmiyle ilgili kararları kapsar. Yatırım için gerekli nakdin iç kaynaklardan mı yoksa yabancı kaynaklardan mı sağlanması gerektiğiyle ilgili kararlar finansman kararlarıdır. Finansal perspektiften bakıldığında, bütün borçlanma kararları birbirinin benzeridir. Bu açıdan borcun vadesinin uzunluğunun veya kısalığının bir önemi yoktur. Sonuç olarak hepsi finansman kararıdır. Analitik olarak bakıldığında

uzun vadeli borçlanma kararları genelde finansal kararlar içinde, kısa vadeli borçlanma kararları ise çalışma sermayesi yönetimi içinde değerlendirilir (Kwok, 2002).

Nakit akımlarının işletme, yatırım ve finansman faaliyetleri şeklinde üç ana başlık altında sınıflandırılması değişmez bir yapı değildir. Bu sınıflandırmalar birbiriyle iç içedir. Örneğin bazı işlemler bir tek faaliyet ile birden fazla faaliyetle ilişkili nakit akımı üretebilir. Borç ödemesi yapıldığında borcun anaparası ve faizi ödenir. Faiz ödemesi işletme faaliyeti içinde gösterilirken, anapara ödemesi ya finansman faaliyeti (banka kredisi, finansman borcu) ya da yatırım faaliyeti (ticari borç) olarak gösterilir. IAS (International Accounting Standards - Uluslararası Muhasebe Standartları) ise faiz ödemelerinin işletme faaliyetleri içinde gösterilmemesini, bunun yerine finansman veya yatırım faaliyetleri içinde gösterilmesini istemektedir (Wallace ve diğerleri, 1997).

3. Literatürde Direkt-Endirekt Yöntem Tartışması

Direkt yöntem belirli bir dönemdeki brüt nakit girişlerini, brüt nakit çıkışlarını, faiz ödemelerini ve alımlarını ve vergi ödemelerini göstermektedir. Endirekt yöntem ise net kâr ile faaliyet nakit akımı arasındaki ilişkileri ortaya koymaktadır. Direkt yöntemi tercih eden firmalar da bu ilişkiyi tablolarda göstermek istemektedirler. Böylece direkt yöntemi seçen firmalar endirekt yöntemin bilgilerini de sunarlar. Her iki yöntemde faaliyetlerden elde edilen net nakit giriş ve çıkışları birbirinden farksızdır.

SFAS No: 95, direkt yöneteme göre hazırlanan nakit akım tablosundaki pek çok noktayı göz ardı etmesinden dolayı endirekt yöntemin kullanılmamasını istemiştir. Bu yöndeki isteğini "direkt yöntem nakit alım ve ödemelerle ilgili bilgileri sağlaması bakımından nakit akım tablosu amaçlarına endirekt yöntemden daha uygundur" (FASB 1987, para.111) ifadesini kullanarak belirtmiştir. Buna rağmen nakit akım tablosu hazırlanması konusunda

İlgilileri yöntemlerden herhangi birini seçmede serbest bırakmıştır.

Ayrıca SFAS No: 95, işletme faaliyetlerinden elde edilen nakit akımları tablosu, direkt veya indirekt yönetime göre hazırlanmış olsa bile yatırım ve finansman faaliyetlerinden elde edilen nakit akımlarının direkt yöntemin formatına göre raporlanmasını istemiştir.

Pek çok araştırmada direkt yönetime göre hazırlanmış nakit akımı bilgilerinin kredi verenler ve yatırımcılar açısından indirekt yönetime göre hazırlanandan daha faydalı olduğu ileri sürülmüştür. (Nurnberg, 1993; Heath, 1988). Diğer bir kısım yazarlar da indirekt yöntemin analiz için kullananlar tarafından daha kolay anlaşılır olduğunu (Rosen ve De Coster, 1969) ve yaratıcı bir düşünce ile hazırlandığını (Golub ve Huffman 1984) ileri sürmüşlerdir. Bahnson ve diğerleri (1996), indirekt yönetime göre nakit akım tablosu düzenlenmesinin direkt yönetime göre düzenlenmesinden daha kolay olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca Yatırım Yönetme ve Araştırma Birliği (AIMR) çok dikkatlice hazırladığı raporunda indirekt yöntemin daha faydalı olduğunu ileri sürmüştür. Bunlarla birlikte finansal kurumların kredi analiz sürecinde, direkt yönetime göre hazırlanmış nakit akım bilgilerini daha çok tercih ettikleri tespit edilmiştir (Krishan ve Largay III, 2000).

Nakit akım tablosunun yapısıyla ilgili tartışmalarda nakit akım tablolarının normatif bir yaklaşımla mı yoksa pragmatik bir yaklaşımla mı hazırlanması gerektiği sorusuna da cevap aranmıştır. Normatif yaklaşımda nakit akım tablosu hazırlanırken standartları belirleyen otorite kendisini, teorik olarak en doğru alternatifleri arayan ve ideal sayılabilen rasyonel bir karar verici niteliğinde görmektedir. Bu bağlamda normatif yaklaşım standart koyucuların tercihlerinin, değer yargılarından bağımsız olduğunu varsayar. Ancak standartlar sürekli olarak standart koyanın ne olması gerektiğine dair algılamasından çok neyin uygulanabileceğine ilişkin algılamasıyla belirlenmektedir (Wallace ve diğerleri, 1997).

Pragmatik yaklaşımın benimsenmesinin arkasında ise normatif yaklaşımın ısrarla üzerinde durduğu tercih dinamiğindeki zorluğun görülmesi yatar. Bu durum ise Simon'un (1957) ortaya koyduğu sınırlı rasyonalite ilkesinin göz önünde tutulma gereğini doğurmuştur. Standart koyucuların tercihleri eksik (sınırlı) bilgilerin çerçevesinde yapılmaktadır. Cyert ve Marth'a (1963) göre bireyler ve gruplar optimum davranışlarda bulunma yerine sadece yeterli tatmin edici davranışlarda bulunurlar.

"Faydalılık" iddiası pek çok finansal tablo kullanıcılarının açık ifadelerine dayanmaktadır. Ticari borç verenlerin çoğu faaliyetten elde edilen nakit girişlerinin ve çıkışlarının brüt tutarı, firmanın değerlendirilmesinde özellikle yabancı kaynağa ihtiyacı olduğunda çok önemlidir. Çünkü bu durum firmanın borç ödeme gücünü ortaya koyar (FASB 1987, para.111). Bunlara ilaveten Bahnson ve diğerleri (1996) Yatırım Yönetme ve Araştırma Kurulunun da firmaların direkt yöntemin kullanılmasını istediğini ifade etmiştir.

Normatif yaklaşımda, faaliyetlerden kaynaklanan nakit akımlarının direkt yöntemle gösterilmesini savunanlar bu yöntemin son kullanıcı için indirekt yönetime göre daha faydalı olduğunu öne sürmektedirler. Bu faydalılık iddiası pek çok finansal tablo kullanıcılarının ifadelerine dayanmaktadır (Poon, 2000).

Endirekt yöntemi savunanlar da bunun tam tersini iddia etmektedirler. Ancak bütün düzenleyici otoriteler direkt yöntemin indirekt yönetime göre kullanıcıya daha faydalı bilgi sunduğunu iddia ederler (Wallace ve diğerleri, 1997). Bununla beraber "faydalılık" tartışması direkt yöntemin indirekt yöntemden daha kullanışlı olduğu faraziyesi üzerine kurulmuştur. Direkt veya indirekt yöntemin hangisinin daha faydalı ve kullanışlı olduğunu bularak bu sorunun çözümlenmesi oldukça zor görülmektedir. Ampirik çalışma sonuçlarına göre yöntemlerden birinin kullanılmasına karar verilmelidir. Eğer bir yöntem diğerinden daha fazla tatmin edici bilgi içeriğine sahipse ve bu ispatlanırsa bu yöntem "kullanışlılık" ölçütü altında tercih edilebilir (Rue ve Kirk, 1996).

Braken ve Valkan, endirekt yöntemin faaliyet nakit akımlarının giriş ve çıkışlarını göstermediğini, dolayısıyla mekanik bir uzlaştırma olduğunu ifade etmişler; direkt yöntemin soyutlamalara karşı duran ve gerçek faaliyetlerin nakit akımlarını rapor eden yönlerinden dolayı endirekt yöntemden tartışmasız bir biçimde üstünlüğünü iddia etmişlerdir (Braken ve Valkan, 1988). Rue ve Kirk'e göre Braken ve Valkan'ın direkt yöntem için haklılık sebepleri "kullanışlılık" ölçütlerinden ziyade teorik desteğe sahiptir.

4. Nakit Akım Tablosunun Direkt Yönteme Göre Hazırlanması

İşletme faaliyetlerinden elde edilen nakit akımı, direkt yönteme göre hazırlanan nakit akım tablosunda, müşterilerden sağlanan nakit ve nakit benzeri girişler ile tedarikçilere, çalışanlara ve diğer firmalara mal ve hizmet alımıyla ilgili olarak

gerçekleştirilen nakit çıkışı kolay anlaşılır bir şekilde ortaya konmaktadır (Wallace ve diğerleri, 1997). Direkt yönteme göre hazırlanan nakit akım tablosunun, endirekt yönteme göre hazırlanan nakit akım tablosundan yerindelik ve bilgilendiricilik yönlerinden üstün olduğu görüşü hâkimdir (Dykman ve diğerleri, 1998; Rue ve Kirk, 1996). İki FASB üyesi (Lauver ve Swieringa), SFAS No:95'in gayesinin firmanın geçmişteki ve gelecekteki performansını ölçme işiyle ilgilenen kredi verenlere, yatırımcılara ve diğer ilgililere faydalı bilgi sağlaması olduğundan direkt yöntemin kullanılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Onların bu fikri ileri sürmelerinde kredi ve ticari borç verenlerin nakdin nereden gelip nereye gittiğini bilmek istemelerinden dolayı yaptıkları güçlü lobi çalışmasının da bir etkisi vardır (Rue ve Kirk, 1996).

Tablo 1: Direkt Yönteme Göre Nakit Akım Tablosunun Hazırlanışı

Peşin mal veya hizmet satışları(+)	XXX
Müşterilerden yapılan alacak tahsilâtı(+)	XXX
Faiz, kâr payı ve diğer gelirlerden tahsilât(+)	XXX
Peşin mal ve hizmet alımı(-)	XXX
Çalışanların ücret ve maaşlarının ödemesi (-)	XXX
Mal ve hizmet alımlarından doğan borç ödemesi(-)	XXX
Faiz ve gider ödemeleri(-)	XXX
Vergi Ödemesi(-)	XXX
A-İşletme faaliyetlerinden elde edilen nakit akımı	XXX
Duran varlık alımı(-)	XXX
Duran varlıkların peşin satılması(+)	XXX
Uzun vadeli finansal yatırım yapılması(-)	XXX
Uzun vadeli finansal yatırımın peşin olarak satılması(+)	XXX
B-Yatırım faaliyetlerinden sağlanan nakit akımı	XXX
Kısa vadeli kredi alınması(+)	XXX
Kısa vadeli kredilerin ödenmesi(-)	XXX
Uzun vadeli kredi alınması(+)	XXX
Uzun vadeli kredilerin ödenmesi(-)	XXX
Kâr payı ödemesi(-)	XXX
C-Finansal faaliyetlerinden sağlanan nakit akımı	XXX
DÖNEM NAKİT AKIMI (A+B+C)	XXX

Kaynak: Poon, 2000.

Faaliyetlerden elde edilen nakit akımlarının direkt yöntemle raporlanması endirekt yönteme göre raporlanmasından daha kolay anlaşılacaktır. Çünkü direkt yöntem her önemli kalemtedeki nakit girişlerin ve çıkışların dağıtımının nasıl gerçekleştiğini göstermektedir. Direkt yönteme göre hazırlanan nakit akımlarının elde edilişi endirekt yönteme göre hazırlanıp sunulma-

sından daha kolaydır. Çünkü endirekt yöntem net gelir ile başlar ve faaliyetle ilgisi olmayan kalemleri çıkarır. Faaliyet kalemlerinden ertelenenlerin ve tahakkukların etkisini kaldırır. Bu işlemler endirekt yöntemin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Örneğin değer düşüklüğü nakit akımı sağlamamasına rağmen net kâra ilave edilmesi tablo kullanıcılarının kafa-

sını karıştırmaktadır. Smith ve Freeman'ın (1996) yaptıkları anket çalışmasına katılanların % 80'i direkt yöntemi endirekt yöntemden daha anlaşılır bulduklarını ifade etmişlerdir (Poon, 2000). Ayrıca Epstein ve Pava'nın yapmış olduğu çalışmada yatırımcıların %30'u nakit akımı tablosunun anlaşılmasının güç olduğunu söylemişlerdir (Epstein ve Pava, 1992, 54). Epstein ve Pava anket sonuçlarını yorumlarken endirekt yöneme göre hazırlanan nakit akımı tablosunun direkt yöneme göre hazırlanan nakit akım tablosundan daha zor anlaşıldığını belirtmişlerdir. Bir başka çalışmada ise 154 banka ve finans kuruluşunun 137'si firmalara kredi verirken direkt yöntemin kendileri için daha yararlı bilgiler sağladığını belirtmişlerdir (Wallace ve diğerleri, 1997). Tablo 1'de direkt yöneme göre hazırlanan nakit akım tablosunda nakit giriş ve çıkışlarının işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerine göre nasıl oluştuğu gösterilmiştir.

Smith ve Freeman (1996) yaptıkları çalışmada, "finans yöneticilerinin, denetçilerin, vatandaşların, kanun yapıcılarının ve kredi verenlerin" nakit akımı hakkındaki bilgilerin direkt yöneme göre hazırlanıp sunulmasının en iyi ve en faydalı bilgi olacağı görüşünde olduklarını ortaya koymuşlardır (Poon, 2000). Klammer ve Reed (1990), finansal tablo kullanıcılarının firma nakit akım tablosu hazırlarken direkt yöntemi kullanmasını istediklerini belirtmiştir. Ayrıca Klammer ve Reed, bankaların borç verme kararlarında, kendilerine sunulan nakit akım tablosunun hazırlanmasında hangi yöntemin diğerine göre daha olumlu etkiye sahip olduğu konusunda da araştırma yapmışlardır. Klammer ve Reed (1990), banka yetkililerinin direkt yöntemi endirekt yöntemden daha okunabilir, daha açık ve daha kolay anlaşılabilir bulduklarını belirtmiştir.

Direkt yöneme göre hazırlanıp sunulan tablo endirekt yöneme göre hazırlanıp sunulan tablodan daha fazla bilgi içermekle birlikte, firma için daha fazla maliyetlidir. Geçmiş faaliyet nakit akımının bilinmesi gelecekteki faaliyet nakit akımı tahminlemesi için çok yararlı olduğu çalışmalarla ortaya konmuştur. Firmanın nakit üretme

yeteneğini değerlendirmek isteyen analizcilere, satışlardan ve diğer ana faaliyetlerden kaynaklanan nakit akımını göstermediğinden dolayı endirekt yöntemi kullanmamaları istenmiştir (Krishan ve Largay, 2000).

Hovey (1986), "direkt yöntemin gelir durumunu da göstermesinden dolayı okunmasının daha kolay olduğunu" ifade etmiştir. Hovey hesaplanan nakit akımının doğruluğunu test etmek için nakitten tahakkuka bir denkleştirmenin gerektiğini söylemiştir (Hovey 1986). Bu denkleştirme aynı zamanda nakdin tahakkuk esasına göre hesaplanan kârın yerine geçirilmesi hatasının elimine edilmesinde gerekli bir unsur olabilir (Rue ve Kirk, 1996).

Bu konuda Boze (1987) de tahakkuk esasına göre hesaplanan net kâra nakit olmayan harcamaların eklenmesi (değer düşüklüğü gibi) gerçek nakit akımına ulaşana kadar bir takım toplama ve çıkarma işlemlerinden dolayı endirekt yöntemin karışıklığa sebep olduğunu ileri sürmüştür. (Boze 1987; Rue ve Kirk, 1996).

Direkt yöntemi savunanlardan bazıları endirekt yöntemin bir nakit akım tablosu olmasından çok kârın matematiksel ispatından ibaret olduğunu ileri sürmüşlerdir. Direkt yöntemi savunanların bazıları da yöntemi destekleyen argümanların, bunu hazırlayanların fon akım tablosunda geliştirilen yöneme takılıp kalmalarından ve hazırlamasındaki görelî zaman ve maliyet tasarrufundan kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir (Wallace ve diğerleri, 1997).

Şüphesiz ki hem direkt yöntem hem de endirekt yöntem kullanıcılarına firmanın nakit akışı hakkında bilgi sağlar. Fakat farklı formatta hazırlanmalarından dolayı kullanıcılar daha sağlıklı bilgi sahibi olmak için ikisine de ihtiyaç duyabilirler.

4.1. Direkt Yöntemin Avantajları

Direkt yöntemin avantajları şöyle sıralanabilir (O'leary, 1998; Cornell ve Apostolu 1992; Krishan ve Largay, 2000);

i. En azından yıllık olarak farklı firmalardaki bezer nakit giriş ve çıkışlarını kıyaslayabilme imkânı sunması,

ii. Kurumun nakit devrini (cycle) kredi verenlere daha iyi bir şekilde sunmuş olması ve yeterli muhasebe bilgisi olmayan yöneticilerin bile daha iyi anlayabileceği bir formatta olması,

iii. Nakit akımıyla ilgili ortaya çıkan problemlerin gerçek kaynakları üzerinde

durulduğundan nakit bütçesi hazırlamada yardımcı olması ve

iv. Brüt nakit giriş ve çıkışları faaliyetlerdeki değişmelere farklı tepki verdiği için nakit giriş ve çıkışlarının faaliyetlerden kaynaklanan hacimsel değişimlere olan duyarlılığının analiz edilmesini kolaylaştırmasıdır.

Tablo: 2. Endirekt Yönteme Göre Nakit Akım Tablosunun Hazırlanışı

Net kâr	XXX
Amortisman ve itfa giderleri(+)	XXX
Alacaklardaki azalış(+)	XXX
Stoklardaki azalış(+)	XXX
Peşin ödenmiş giderlerdeki azalış(+)	XXX
Borç ve gider karşılıkları azalış (+)	XXX
Kıdem tazminatı karşılığındaki Artış (+)	XXX
Alacaklardaki artış(-)	XXX
Stoklardaki artış(-)	XXX
Peşin ödenmiş giderlerdeki artış(-)	XXX
Borç ve gider karşılıkları artış (-)	XXX
Kıdem tazminatı karşılığındaki azalış (-)	XXX
A-İşletme faaliyetlerinden elde edilen nakit akımı	XXX
Duran varlık alımı(-)	XXX
Duran varlıkların peşin satılması(+)	XXX
Uzun vadeli finansal yatırım yapılması(-)	XXX
Uzun vadeli finansal yatırımın peşin olarak satılması(+)	XXX
B-Yatırım faaliyetlerinden sağlanan nakit akımı	XXX
Kısa vadeli kredi alınması(+)	XXX
Kısa vadeli kredilerin ödenmesi(-)	XXX
Uzun vadeli kredi alınması(+)	XXX
Uzun vadeli kredilerin ödenmesi(-)	XXX
Kâr payı ödemesi(-)	XXX
C-Finansal faaliyetlerinden sağlanan nakit akımı	XXX
DÖNEM NAKİT AKIMI (A+B+C)	XXX

Kaynak: Poon, 2000, 43.

5. Nakit Akım Tablosunun Endi-rekt Yöntem Göre Hazırlanması

Endirekt yönteme göre hazırlanan nakit akım tablosunda dönem net kârından başlanıp geriye doğru gidilerek faaliyetlerden elde edilen nakit akımına ulaşılır (Wallace ve diğerleri, 1997). Endirekt yöntem firmalar tarafından daha çok kullanılmaktadır. Tablo 2'den de görüldüğü üzere endirekt yöntemde öncelikle kâr ile ilgili şu düzenlemeler yapılmaktadır (Drtna ve Largay, 1985):

i- Gelir gerçekleştiği halde henüz tahsil edilmeyen kısmı dönem net kârından çıkarılırken gider gerçekleştiği halde henüz ödeme yapılmayan kısmı dönem net kârına eklenir.

ii- Faaliyetler için gelir ve harcama üretmeyen nakdin kaynağı ve kullanımı ayarlanır.

Endirekt yöntemi destekleyen iki görüş vardır. Birincisi direkt yöntemin uygulanmasının çok maliyetli olmasıdır. İkincisi ise direkt yöntemin tahakkuk esaslı finansal belirlenmeleri açık bir şekilde dile getirememesidir (Poon, 2000; Rue ve Kirk, 1996). Özellikle ticari borç verenler firmaların di-rekt yöntemi kullanmalarını hakkında baskı yapmışlardır.

Direkt yöntemin uygulanmasına ilk karşı çıkış direkt yöntem için gerekli bilgilerin toplanmasının zaman alıcı ve maliyetli olmasından dolayı finansal tabloları hazırlayanlardan gelmiştir (Rue ve Kirk,1996).

FASB bildirisinde direkt yöntemin maliyeti ile o kadar ilgilenmiştir ki onun uygulanmasını modifiye etmekte istekli olmuştur. Aslında nakit akım tablosunu

direkt yöntemle göre hazırlayanların bu tablo için bilgi edinirken büyük maliyetlere katıldığı hakkında şüphe yoktur. Bu maliyetlere SFAS 112’de düzenlenen emeklilik sonrası düzenlemeleri ve SFAS 109’da düzenlenen vergi ertelemeleri ile bilgilerin toplanmasında karşılaşılan maliyetler örnek olarak gösterilebilir. Fakat bu bildirimlerin uygulama maliyetleri hakkında kurul bir açıklama yapmamıştır (Rue ve Kirk, 1996).

Endirekt yöntem lehine bir diğer tartışma ise onun bilanço ve gelir tablosunun anlaşılmasını kolaylaştırmasıdır (Poon, 2000). Seed’in (1984) yaptığı çalışmada endirekt yöntemin tercih edilmesinin, endirekt yöntemle göre hazırlanan nakit akım tablosunun gelir tablosu ve bilançonun uzlaştırılması olduğundan ve sonuçların anlamlılığını artırdığından kaynaklandığını saptanmıştır. FASB’in da ileri sürdüğü gibi endirekt yöntemin başlıca avantajı, faaliyetlerden gelen gelir ve net nakit arasındaki farklılıklara odaklanmış olmasıdır (Rue ve Kirk, 1996).

ABD’de 1996 yılında yapılan bir araştırmada firmaların %97,5’nin endirekt yöntemi kullandığı tespit edilmiştir (White ve diğerleri, 1998).

Pek çok firma endirekt yöntem kullanarak nakit akımı tablosunu hazırlamaktadır. 1996 yılında 600 firmayla yapılan ankette bu firmalardan 589’nun endirekt yöntemle göre nakit akım tablosunu hazırladığı görülmüştür (AICPA 1997). Ayrıca Rue ve Kirk (1996) Compustat da kayıtlı 6.000’den fazla firmanın %95’inin 1987–1989 yılları arasında endirekt yöntemi kullanarak nakit akım tablosunu hazırladığını tespit etmişlerdir. Pek çok ülkede düzenleyiciler tarafından direkt yöntemin kullanılması istenirken, bazı ülkelerde ise (örneğin İspanya) endirekt yöntemin kullanılması zorunlu kılınmıştır.

5.1. Endirekt Yöntemin Avantajları

Endirekt yöntemin avantajları şöyle sıralanabilir (Krishan ve Largay, 2000):

i. Net kâr ile faaliyetlerden elde edilen nakit akımı arasındaki farkı ortaya koyması,

ii. Çalışma sermayesi içindeki nakdi olmayan hesaplardaki değişimlere ışık tutması

iii. Uygulamasının gerekli verilerin toplanması ve hazırlanması gibi yönlerden dolayı direkt yöntemle göre daha kolay olmasıdır.

6. Sonuç

FASB (Financial Accounting Standart of Board -Finansal Muhasebe Standartları Kurulu) firmalardan 1988 yılından bu yana nakit akım tablolarını SFAS No:95 göre hazırlamalarını istemektedir. SFAS No:95 firmaları işletme faaliyetlerinden elde ettikleri nakit akımlarını direkt ve endirekt yöntemle göre hazırlamalarında serbest bırakmıştır. İşletme faaliyetlerinden elde edilen nakit akımlarının rapor edildiği direkt yöntem, işletme faaliyetlerinden doğan toplam nakit çıkışları ve nakit girişlerini göstermektedir. Endirekt yöntemde ise önce tahakkuk muhasebesi esaslarına göre hesaplanan net kârdan, tahakkuk unsurları arındırılır. Ardından nakit giriş ve çıkışları arasındaki farkın çıkarılmasıyla ve toplanmasıyla işletme faaliyetlerinden elde edilen nakit akımları hesaplanır (Poon, 2000).

FASB nakit akım tablosunun hazırlanmasında her iki yöntemin kullanılmasına izin vermiştir. Buna gerekçe olarak da, yöntemlerden hiçbirinin istenilen düzeyde yeterli olmadığını, herhangi birini yasaklamanın anlamsız olacağını, direkt ve endirekt yöntemin her ikisinin de önemli bilgi potansiyeline sahip olduğunu belirtmiştir (FASB (1987, para.110).

Karar verici otoritelerin ve finansal belgeleri hazırlayanların direkt-endirekt yöntem arasında serbestçe seçim yapmasına izin verme kararının arkasında uygulamanın ileride gönüllü olarak direkt yöntemle kayacağı varsayımı yatmaktadır. Ancak çok az firma gönüllü olarak direkt yöntemi benimsemiştir. Çünkü direkt yöntemin seçilmesi raporlama tarzının değiştirilmesini ve gerçek nakit akımlarına ilişkin

verilerin ve firma açısından çok hassas bilgilerin açıklamasını gerektirir (Wallace ve diğerleri, 1997).

Ülkemizde nakit akım tablosunun düzenleme esaslarına yönelik olarak hazırlanan Türkiye Muhasebe Standardı 3 (TMS 3) ise nakit akımlarını üç ana faaliyete göre sınıflandırıp direkt yöntemin (brüt yöntem) uygulanmasını istemiştir. TMS 3'ün amacı, standardın 1. maddesinde şöyle belirtilmiştir:

“Bu standardın amacı, belli bir muhasebe döneminde işletmelerin nakit ve nakde eşdeğer varlıklarında meydana gelen değişiklikleri “işletme faaliyetleri”, “yatırım faaliyetleri” ve “finansman faaliyetleri” itibarıyla sınıflandırarak nakit akış tablosunda nasıl sunulacağını açıklamaktır.”

Görüldüğü gibi TMS 3'te nakit akımları üç bölümde ele alınmaktadır:

1. İşletme faaliyetleri,
2. Yatırım faaliyetleri ve
3. Finansman faaliyetleri

TMS'3 de faiz alım ve ödemeleri işletme faaliyetleri içinde gösterilmesi yönünde karar vermiştir.

SPK ise nakit akımlarının, faaliyetlere göre ayrılarak sunulmasını değil iki bölümde ele alınmasını istemektedir. Bunlar:

1. Dönem içi nakit girişleri
2. Dönem içi nakit çıkışları

Kaynaklar

Bahnson, R.Paul; Miller, W. B. Paul; and Budge, P. Bruce., “Nonarticulation In Cash Flow Statements and Implications For Education, Research And Practice”, Accounting Horizons, December 1996, 10 (4), 1-15.

Brealey, R.A; Myers, S.C; Principles of Corporate Finance, 3. Editon, Mcgraw-Hill, New York, 1988.

Boze, K; “Cash Flow Statements: Con-verting From Accrual Based Financial State-ments”, National Public Accountant, June 1987, Vol. 32, 35-41.

Braken, R. M.; Valkan, A. G.; “Cash Flows: A New Reporting Format for Turbulent Times”, Management Accounting, Vol. 69, Jan. 1988, 38-41.

Chastain, E. Clark; Cianciolo, A.Thomas; “Strategies In Cash-Flow Management”, Business Horizons, May-June 1986, 65-73.

Cornel, D. W.; Apostolo, B.; “Direct Approach to Cash Flows Enhance Credit Analysis”, Business Credit, Vol. 94, April 1992, 10-13.

Cyert, R. M.; March, J. G.; A Behavioral Theory of The Firm, Englewood Cliffs, N. J.: Prentice-Hall, 1963.

Drtina, E. Ralph, Largay III, A. James, “Pitfalls in Calculating Cash Flow From Operations”, April 1985, The Accounting Review, Vol. LX. , 314-326.

Dyckman, Thomas R., Dukes E. Roland E., Davis, Charles, J., Intermediate Accounting, Irwin McGraw-Hill, Volume II, Fourt Edition, 1998.

Epstein, Marc; Moses, Pava; “How Useful is the Statement of Cash Flows?”, Management Accounting, July 1992, 52-55.

Golub, S. J.; Huffman, H. S.; “Cash Flow, Why It Should Be Stressed In Financial Reporting” Financial Executive, Vol. 52, Febr. 1984, 34-40.

Heath, C. Loyd; “Accounting Literature Cash Flow Statement In Intermediate Accounting Textbooks”, Accounting Horizons, December 1988, 107-116.

Howey, D; “Memo to FASB: A Cash Flow Statement Suggestion”, Management Accounting, Nov. 1986, 63-67.

Klammer, Thomas; Reed, Sarah; “Operating Cash Flow Formats: Does Format Influence Decision?” Journal of Accounting and Public Policy, Fall 1990, 217-235.

Krishan, V. Gopal; Largay, A. James III; “The predictive Ability of Direct Method Cash Flow Information”, Journal of Business & Accounting, January/March 2000 27 (1) &(2), 215-245.

Kwok, Helen; “The Effect Of Cash Flow Statemnet Format On Lenders’ Decision”, The International Journal of Accounting, 2002 37, 347-362.

Nurnberg, Hugo, “Inconsistencies And Ambiguties In Cash Flow Statements Under FASB Statement No.95”, Accounting Horizons, June 1993 7(2), 60-75.

O’Leary, C.; “Cash Flow Reporting, Part I: an Overview of SFAS 95”, Journal of Commercial Bank Lending, Vol. 70, May 1988, 22-28.

Poon, W. Wing; “Statement of Cash Flow: Settling the Direct vs. Indirect Method Debate” Business Journal, Fall- Spring 2000, 42-46.

Rosen, L. S.; DeCoster, D.; “Funds Statements: A Historical Perspective”, The Accounting Review, Vol. 44, Janu.1969, 124-136.

Rue,Joseph,C., Kirk, Florance; “Settling The Cash Flow Statement Dispute”, National Public Accountant, Jun 1996, Vol. 41, 17-24.

Seed, A; “The Funds Statement: How Can It Be Improved?” Financial Executive, Vol. 52, Oct. 1984, 54-55.

Solomon, E.; Pringle, J.J; An Introduction to Financial Management, 2. Edition, California, 1980.

Wallace, Olusegun, R.S; Choudhury, S.I. Mohammed; Pendlebury, Maurice; “Cash Flow Statement: An International Comparison of Regulaory Positions”, The International Journal of Accounting, 1997, 32 (1), 1-22.

White, Gerald, I; Sondhi, Aswinpaul, C.; Fried, Dow; The Analysis and Use of Financial Statement, 2. Edt. John Willey & Sons Inc. 1998.